

**Reeglid
efektīvsē menētluse
lābiviimiseks rahvusvahēlises
vahekohtumenētluses
(Praha reeglid)**

www.praguerules.com

*translation made by Ramūnas Audzevičius

Töörühma märkus

Tänapäeval on vahekohtumenetluse kasutajate seas üldlevinud rahulolematus vahekohtumenetlusega kaasnevate aja- ja rahaliste kuludega.

Üheks võimaluseks vahekohtumenetluse efektiivsuse suurendamiseks on julgustada kohtuid aktiivsemalt osalema menetluse juhtimises (nagu traditsiooniliselt toimub paljudes mandri-euroopa õigust kohaldatavates riikides).

Seda silmas pidades moodustati töörühm esindajatega umbes 30-st, peamiselt mandri-euroopa õigusruumi kuuluvast, riigist. Töögrupi liikmete nimekiri on lisatud Praha reeglite lisas I. Rühma liikmed viisid oma vastavates riikides läbi uuringu rahvusvahelises vahekohtumenetluse protseduuriliste traditsioonide kohta. Nimekiri vastanutest, kes täitsid ja saatsid tagasi küsimustiku on välja toodud Praha reeglite lisas II. Selle uuringu alusel valmistas töörühm ette reeglite esimese eelnõu, mis avaldati 2018. aasta jaanuaris.

Reeglite eelnõu inspireeris jõulise arutelu vahekohtumenetluse kasutajate vahel ja arutelusid reeglite eelnõu üle toimus vahekohtumenetlust puudutavatel sündmustel üle kogu maailma, täpsemalt Austrias, Valgevenes, Hiina Rahvavabariigis, Prantsusmaal, Gruusias, Poolas, Portugalis, Hispaanias, Venemaal, Lätis, Leedus, Rootsis, Ühendkuningriikides, Ukrainas ja USA-s. Need arutelud näitasid ka seda, et reegleid, mis algselt olid mõeldud mandri-euroopaliku õigusega riikide ettevõtete vaheliste vaidluste lahendamiseks, võib tegelikult kasutada mistahes vahekohtumenetluses, kus vaidluse laad või selle summa õigustab sujuvamat kohtu poolset aktiivselt juhitud menetlust, mis on vahekohtumenetluse kasutajate poolt üldiselt tervitatav praktika.

Vahekohtumenetluse kasutajatelt saadud tagasiside lubas jätkata reeglite eelnõu parandamist ja reeglid avati allkirjastamiseks 14. detsembril 2018. aastal Prahas. Töörühm tahab tänada Assen Alexiev`it, Hans Bagner`it, prof dr. Klaus Peter Berger`it, David Böckenförde, Miroslav Dubovský`t, prof Ioana Florescu`t, Duarte G. Henriques`i, Alexandre Khrapoutski`t, Vladimir Khvalei`d, dr. Christoph Liebscher`i, Andrei Panov`i, Olena Perepelynska`t, Asko Pohla`t, Roman Prekop`i ja José Rosell`i, kes andsid märkimisväärse panuse eelnõu dokumenti.

Preambul Praha reeglitele efektiivse menetluse läbiviimiseks rahvusvahelises vahekohtumenetluses

Praha reeglid efektiivse menetluse läbiviimiseks rahvusvahelises vahekohtumenetluses ("**Praha reeglid**") on mõeldud loomaks raamistik ja/või andmaks juhiseid vahekohtutele ja osapooltele selle kohta, kuidas suurendada vahekohtumenetluse efektiivsust, julgustades vahekohtuid võtma aktiivsemat rolli menetluse juhtimisel.

Praha reeglid ei ole mõeldud erinevate institutsioonide poolt välja antud vahekohtumenetluse eeskirjade asendamiseks, vaid on mõeldud osapoolte vahel kokkulepitud protsessireeglite täiendamiseks või vahekohtute poolt rakendamiseks konkreetse vaidluse lahendamise käigus.

Osapooled ja vahekohtud võivad otsustada kohaldada Praha reegleid siduva dokumendina või mittesiduvate juhistena kogu või mõnele osale menetlusest. Samuti võivad nad välistada Praha reeglite mistahes osa kohaldamise või otsustada kohaldada ainult teatud osa reeglitest.

Vahekohtud ja osapooled võivad samuti modifitseerida Praha reeglite sätteid, võttes arvesse juhtumi konkreetseid asjaolusid.

Artikkel 1. Praha reeglite kohaldamine

- 1.1. Osapooled võivad kokku leppida Praha reeglite kohaldamises enne vahekohtumenetluse algust või vahekohtumenetluse mistahes staadiumis.
- 1.2. Vahekohus võib kohaldada Praha reegleid või mistahes osa neist poolte kokkuleppel või omal algatusel pärast poolte ärakuulamist.
- 1.3. Kõikidel juhtudel tuleb nõuetekohaselt arvesse võtta kohustuslikke seaduse *lex arbitri* sätteid ning kohaldatavaid vahekohtu reegleid ja osapoolte menetluslikke kokkuleppeid.
- 1.4. Vahekohtu kõikides etappides ja Praha reeglite rakendamisel, peab vahekohus tagama osapoolte õiglase ja võrdse kohtlemise ning pakkuma osapooltele piisavat võimalust oma seisukohtade esitamiseks.

Artikkel 2. Vahekohtu proaktiivne roll

- 2.1. Vahekohus peab korraldama menetlust korraldava koosoleku ilma põhjendamata viivitusega koheselt peale toimiku kättesaamist.
- 2.2. Menetlust korraldaval koosolekul peab vahekohus:
 - a. arutama osapooltega menetluse ajakava;
 - b. täpsustama osapoolte seisukohti seoses:
 - i. osapoolte poolt esitatud nõuetega;
 - ii. asjaoludega, mis on osapoolte vahel vaidlusaluseks ja asjaoludega, mille üle vaidlust ei ole ; ja
 - iii. õiguslike alustega, millele osapoolte seisukohad tuginevad.
- 2.3. Kui pooled ei ole oma seisukohti menetlust korraldava koosoleku ajal piisavalt esitada saanud võib vahekohus artikli 2.2 punktis b nimetatud küsimustega tegeleda vahekohtumenetluse hilisemas staadiumis.
- 2.4. Vahekohus võib menetlust korraldaval koosolekul või vahekohtumenetluse hilisemas staadiumis, kui ta peab seda sobivaks, teatama osapooltele:

- a. asjaolud, mille üle osapooled ei vaidle ja asjaolud, mille üle osapooled vaidlevad;
- b. vaidlusaluste asjaolude osas - tõendite tüüp (tüübid), mida vahekohus peab sobivaks osapoolte seisukohtade tõendamiseks;
- c. oma arusaama õiguslikest alustest, millele osapoolte seisukohad tuginevad;
- d. tegevused, mille abil saavad osapooled ja vahekohtus kindlaks teha nõude ja kaitse faktilised ja õiguslikud alused;
- e. esialgsed seisukohad:
 - i. tõendamiskohustuse jagunemise osas osapoolte vahel;
 - ii. esitatud nõuete osas;
 - iii. vaidlusalustes küsimustes; ja
 - iv. osapoolte poolt esitatud tõendite kaalu ja asjakohasuse osas

Selliste esialgsete seisukohtade väljendamist ei saa pidada tõendiks vahekohtu sõltumatuse või erapooletuse puudumisest ning seisukohad ei saa olla aluseks vahekohtu taandamiseks.

- 2.5. Menetluse ajakava kehtestamisel võib vahekohus pärast osapoolte seisukohtade ärakuulamist, kindlaks määratateatud faktilised või õiguslikud küsimused vaidluse all mitte olevateks küsimusteks, piirata seisukohtade esitamiste voorude arvu, seisukohtade pikkust ning seada selged ranged nõudmised dokumentide esitamise aja ning dokumentide vormi ja esitamise ulatuse osas (kui neid on).

Artikkel 3. Asjaolude tuvastamine

- 3.1. Vahekohtul on õigus ja teda julgustatakse võtma proaktiivset rolli kõikide asjaolude tuvastamisel, mida ta peab vaidluse lahendamisel oluliseks. Eelnev ei vabasta osapooli tõendamiskohustusest.
- 3.2. Eelkõige võib vahekohus, peale osapoolte seisukohtade ärakuulamist, vahekohtumenetluse igas staadiumis ja omal algatusel:

- a. paluda osapooltelt asjakohaste dokumentaalsete tõendite esitamist või ütluste andmiseks tunnistajate kättesaadavaks tegemist;
 - b. nimetada üks või mitu eksperti, sealhulgas juriidilistes küsimustes;
 - c. tellida sündmuskoha vaatlust; ja/või
 - d. asjaolude tuvastamiseks võtta kasutusele muid meetmeid, mida vahekohus peab asjakohaseks.
- 3.3. Vahekohus peab kaaluma lõpptähtaja määramist tõendite esitamiseks ja mitte vastu võtma uusi tõendeid pärast seda kuupäeva, välja arvatud erandlikel asjaoludel.

Artikkel 4. Dokumentaalsed tõendid

- 4.1. Osapooled esitavad dokumentaalsed tõendid, millele nad kavatsesvad oma seisukohtade toetuseks menetluses tugineda, nii varajases menetlusstaadiumis kui võimalik.
- 4.2. Üldiselt julgustatakse vahekohut ja osapooli vältima kõikvõimalike liigsete dokumentide, sealhulgas ka elektrooniliste dokumentide, tootmist.
- 4.3. Kui aga osapool arvab, et tal on vaja nõuda teatud dokumente teiselt osapoolelt, peab ta sellest vahekohut teatama menetlust korraldaval koosolekul ja selgitama põhjuseid, miks dokumendi esitamine võib olla antud juhul vajalik. Kui vahekohus on nõus, et dokumendi esitamine võib olla vajalik, otsustab ta dokumendi esitamise korra ja teeb selle kohase märkuse menetluse ajakavasse.
- 4.4. Osapool võib vahekohtumenetluse hilisemas staadiumis vahekohtult taotleda teiselt osapoolelt dokumendi esitamist ainult erandjuhtudel. Selline taotlus tuleks rahuldada ainult juhul, kui vahekohus on veendunud, et osapool ei saanud taotlust esitada menetlust korraldaval koosolekul.
- 4.5. Vastavalt artiklitele 4.2–4.4 võib osapool taotleda vahekohtult teiselt poolt konkreetse dokumendi esitamist mis:

- a. on asjassepuutuv ja oluline menetluse tulemuste osas;
 - b. ei ole avalikult kättesaadav; ja
 - c. on teise poole valduses või tema käsutuses või kontrolli all.
- 4.6. Vahekohus, olles ära kuulunud osapoole sellise taotluse, võib nõuda selle dokumendi esitamist.
- 4.7. Dokumendid esitatakse või koostatakse koopiatena ja/või elektrooniliselt. Eeldatakse, et esitatud või koostatud dokumendid on identsed originaalidega, kui seda ei vaidlusta teine osapool. Vahekohus võib siiski osapoole taotlusel või omal algatusel nõuda dokumendi esitanud või koostanud osapoolelt originaaldokumendi esitamist dokumendi läbivaatamiseks vahekohtu poolt või eksperthinnangu saamiseks.
- 4.8. Kõik dokumendid, mille osapool on esitanud või koostanud vahekohtumenetluseks ja mis ei ole muul viisil avalikult kättesaadavad, hoitakse vahekohtu ja teise osapoole poolt konfidentsiaalsetena ja neid võib kasutada ainult seoses vahekohtumenetlusega, välja arvatud juhul, kus ja kuivõrd avalikustamist võib nõuda kohaldatava seaduse alusel.

Artikkel 5. Tunnistajad

- 5.1. Nõude või kaitse avalduse esitamisel või mõnes muus vahekohtu arvates sobivas vahekohtumenetluse staadiumis peab osapool nimetama:
- a. iga tunnistaja (kui on olemas), kelle ütlustele osapool kavatseb oma seisukohtade toetamiseks tugineda;
 - b. faktilised asjaolud, mille kohta tunnistaja ütlusi annab; ja
 - c. ütluste asjakohasus ja olulisus menetluse tulemuse osas.
- 5.2. Pärast osapoolte kuulamist otsustab vahekohus vastavalt artiklites 5.3–5.9 sätestatud korrale, millised tunnistajad kutsutakse istungile.

- 5.3. Vahekohus võib otsustada, et tunnistajat ei kutsuta istungile kas enne või pärast tunnistaja kirjalike ütluste esitamist, eriti kui ta peab sellise tunnistaja tunnistust ebaoluliseks, ebamõistlikuks, põhjendamatult koormavaks, asjaolusid kordavaks või mistahes muudel põhjustel vaidluse lahendamiseks ebavajalikuks.
- 5.4. Kui vahekohus otsustab enne mistahes tunnistaja kirjalike ütluste esitamist, et tunnistajat ei peaks istungile kutsuma, ei välista see iseenesest osapoole võimalust esitada vahekohtule tunnistaja kirjalikud ütlused.
- 5.5. Vahekohus võib, kui ta peab seda vajalikuks, ise paluda osapooltel esitada tunnistaja ütlused kirjalikult enne istungit, kus tunnistaja ütlusi andma pidi.
- 5.6. Kui osapool esitab kirjalikult tunnistaja ütlused artikli 5.4 kohaselt või vahekohtu üleskutsel artikli 5.5 kohaselt, võib vahekohus, peale osapoolte seisukohtade kuulamist otsustada, et sellist tunnistajat ei peaks siiski istungile kutsuma.
- 5.7. Kui osapool nõuab tunnistaja, kelle kirjalikud ütlused on esitatud teise osapoole poolt, kutsumist istungile, peaks vahekohus reeglina tunnistaja istungile kutsuma, välja arvatud juhul kui on olemas väga oluline põhjus seda mitte teha.
- 5.8. Otsus tunnistajat, kes on esitanud kirjalikud ütlused, istungile mitte kutsuda ei piira vahekohtu pädevust anda tunnistaja kirjalikele ütlustele nii palju tõenduslikku väärtust kui ta peab vajalikuks.
- 5.9. Istungil toimub tunnistaja ülekuulamine vahekohtu juhtimisel ja kontrollimisel. Vahekohus võib tunnistajale esitatud küsimuse tagasi lükata kui vahekohus peab seda ebaoluliseks, üleliigseks, vaidluse lahendamise seisukohast ebaoluliseks, või muudel põhjustel. Pärast osapoolte ärakuulamist võib vahekohus kehtestada ka muid piiranguid, sealhulgas tunnistajate ütluste andmise korra määramine, ütlustele ajaliste piirangute seadmine või lubatud küsimuste tüüpide sätestamine või korraldada tunnistajate ütluste andmist muul viisil selliselt nagu peab vajalikuks.

Artikkel 6. Eksperdid

- 6.1. Osapoolte taotlusel või omal algatusel ja pärast osapoolte ärakuulamist võib vahekohus määrata ühe või rohkem sõltumatuid

eksperte, kes esitavad aruande eriteadmisi nõudvates vaidlusalustes küsimustes.

- 6.2. Kui vahekohus otsustab määrata eksperdi, siis vahekohus:
 - a. küsib osapoolte ettepanekuid selle kohta, kelle peaks eksperdiks määrama. Sellel eesmärgil võib vahekohus kehtestada nõuded potentsiaalsetele ekspertidele, näiteks kvalifikatsioon, saadavalolek, kulud ja edastab need osapooltele. Vahekohus pole kohustatud valima kummagi osapoole poolt pakutud kandidaati ja võib:
 - i. nimetada kandidaadi:
 - a) kes on ükskõik kumma osapoole poolt pakutud; või
 - b) määratud vahekohtu enda poolt;
 - ii. luua ühise ekspertkomisjoni, mis koosneb osapoolte pakutud kandidaatidest; või
 - iii. taotleda eksperdi arvamust erapooletult organisatsioonilt, näiteks Kaubandus-Tööstuskojalt või muult kutseühingult;
 - b. pärast osapoolte ärakuulamist kinnitab vahekohtu poolt määratud eksperdi lähteülesanded ;
 - c. nõuab osapooltelt ekspertide töö kulude katmiseks võrdsetes osades ettemaksu. Kui üks osapool hoidub oma osa kulude tasumisest kannab selle osa teine osapool;
 - d. nõuab osapooltelt vahekohtu poolt määratud eksperdile kogu teabe ja dokumentatsiooni esitamist, mida ekspert võib vajada oma ekspertiisiga seotud ülesannete täitmiseks;
 - e. jälgib eksperdi tööd ja teavitab osapooli selle edenemisest.
- 6.3. Vahekohtu määratud ekspert koostab vahekohtule ja osapooltele aruande.
- 6.4. Osapoole taotlusel või vahekohtu enda algatusel kutsutakse ekspert ütluste andmiseks istungile.
- 6.5. Mistahes eksperdi määramine vahekohtu poolt ei välista osapoolte õigust esitada vahekohtule selle osapoole poolt määratud eksperdi aruannet. Iga teise osapoole taotluse korral või vahekohtu enda algatusel kutsutakse osapoole määratud ekspert ütluste andmiseks istungile.

- 6.6. Pärast osapoolte ärakuulamist võib vahekohus juhendada kõiki osapoolte ja/või vahekohtu poolt määratud eksperte koostama ühist küsimuste loetelu nende aruannete sisu osas, mis koosneb küsimustest, mis on lahendamata ning vajavad täiendavat läbivaatamist.
- 6.7. Pärast osapoolte ärakuulamist võib vahekohus juhendada kõiki osapoolte ja/või vahekohtu poolt määratud eksperte (kui neid on) korraldama koosoleku ja koostama ühise aruande, millega esitatakse vahekohtule:
- a. loetelu asjaoludest, mille osas eksperdid nõustuvad;
 - b. loetelu asjaoludest, mille osas eksperdid ei nõustu; ja
 - c. kui see on võimalik, siis põhjused, miks eksperdid ei nõustu.

Artikkel 7. Iura Novit Curia

- 7.1. Osapool kannab tõendamiskoormist juriidilise seisukoha osas, millele ta tugineb.
- 7.2. Vahekohus võib aga kohaldada õigusnorme, millele osapooled pole viidanud, kui ta peab seda vajalikuks, sealhulgas, kuid mitte ainult, siseriiklikult kohalduvaid õigusprintsippe ja -norme. Sellisel juhul küsib vahekohus osapoolte arvamust õigusnormide kohta, mida ta kavatses kohaldada. Vahekohus võib samuti tugineda õigusasutuste arvamusele, isegi juhul kui osapooled pole neid esitanud, kui see on seotud osapoolte poolt viidatud õigusnormidega, tingimusel, et osapooltele on antud võimalus väljendada oma seisukohti selliste õigusasutuste suhtes.

Artikkel 8. Istung

- 8.1. Menetluse ökonoomsuse eesmärgil ja konkreetsele juhtumi sobivuse ulatuses peaksid vahekohus ja osapooled püüdma vaidluse lahendada kirjaliku menetluse raames.
- 8.2. Kui üks osapool taotleb istungit või kui vahekohus ise peab istungi pidamist asjakohaseks, peaksid osapooled ja vahekohus püüdma korraldada istungit nii kulutõhusalt kui võimalik, sealhulgas piirates istungi ajalist kestvust ning kasutades kommunikatsiooniks telefoni, videot või muid elektroonilisi vahendeid,

et vältida tarbetuid reisikulusid vahekohtunikele, osapooltele ja teistele osalejatele.

Artikkel 9. Abi rahumeelsele kokkuleppele jõudmiseks

- 9.1. Vahekohus võib aidata pooltel jõuda kokkuleppele vahekohtumenetluse mistahes staadiumis, kui ükski osapool ei vaidle kompromissi sõlmimisele vastu.
- 9.2. Osapoolte eelneval kirjalikul nõusolekul võib iga vahekohtu liige tegutseda ka lepitajana, aitamaks osapooltel rahumeelsele kokkuleppele jõuda.
- 9.3. Kui lepitamine ei too kaasa lahendust kokkulepitud aja jooksul, siis vahekohtu liige, kes tegutses lepitajana:
 - a. võib vahekohtumenetluse osapooltelt kirjaliku nõusoleku saamisel jätkata peale lepitusprotsessi lõppemist menetluses vahekohtunikuna ; või
 - b. peab lõpetama oma volitused vastavalt kohalduvatele vahekohtumenetluse eeskirjadele, kui sellist nõusolekut ei saadud.

Artikkel 10. Ebasoodne järelalus

Kui osapool ei allu vahekohtu korraldustele või juhistele ilma mõjuva põhjuseta, võib vahekohus teha, kui ta peab seda asjakohaseks, osapoolle ebasoodsaid järeldusi asjaomase osapoolte seisukohtade või küsimuste suhtes.

Artikkel 11. Kulude jaotamine

Kulude jaotamise üle otsustamisel võib vahekohus arvesse võtta osapoolte käitumist vahekohtumenetluses, sealhulgas nende koostööd ja abivalmidust (või selle puudumist) menetluse kulutasuvaks ja kiireks läbiviimiseks.

Artikkel 12. Arutelud

- 12.1. Vahekohus teeb kõik endast oleneva, et otsus välja kuulutada nii kiiresti kui võimalik.

12.2. Vahekohus peab istungile eelnevalt korraldama sisearutelusid ja asja arutama istungile järgnevalt niipea kui võimalik. Kirjalikus vahekohtumenetluses, peab vahekohus asja arutama võimalikult kiiresti pärast kõikide dokumentide esitamist.

Lisa I. Töörühma liikmed

Akinci Ziya (Türgi)
Alexiev Assen (Bulgaaria)
Anischenko Aleksei (Valgevene)
Antal József (Ungari)
Audzevičius Ramūnas (Leedu)
Bagner Hans (Rootsi)
Bělohávek Alexander (Tšehhi Vabariik)
Berger Klaus Peter (Saksamaa)
Böckenförde David (Saksamaa)
Bühler Michael W. (Prantsusmaa)
Doudko Artem (Venemaa, Ühendkuningriik)
Dubovský Miroslav (Tšehhi Vabariik)
Florescu Cristina Ioana (Rumeenia)
Gabriel Simon (Šveits)
Galič Aleš (Sloveenia)
Gessel Beata (Poola)
Grigoryan Sargis (Armeenia)
Habegger Philipp (Šveits)
Haugen Ola (Norra)
Henriques Duarte (Portugal)
Kalinin Mihhail (Venemaa)
Khrapoutski Alexandre (Valgevene)
Khvalei Vladimir (Venemaa)
Korobeinikov Alexander (Kasahstan)
Kujansuu Leena (Soome)
Karimov Gunduz (Aserbaidžaan)
Lazimi Fatos (Albaania)
Liebscher Christoph (Austria)
Muniz Joaquim (Brasiilia)
Nodia Lasha (Gruusia)
Panov Andrey (Venemaa)
Pavić Vladimir (Serbia)
Perepelynska Olena (Ukraina)
Persson Carl (Rootsi)
Prekop Roman (Slovakkia Vabariik)
Pickrahn Guenter (Saksamaa)
Pohla Asko (Eesti)
Rajoo Sundra (Malaisia)
Rosell José (Prantsusmaa)

Sabirov Nurbek (Kõrgõzstan)
Shalbanova Anna (Valgevene)
Tercier Pierre (Šveits)
Tetley Andrew (Uus-Meremaa, Ühendkuningriigid)
Trittmann Rolf (Saksamaa)
Ūdris Ziedonis (Läti)
Vail Tomas (Ühendkuningriigid)
Zukova Galina (Prantsusmaa)
Zykovi Roman (Venemaa)

Lisa II. Riikide vastajate nimekiri

Riik	Osalejad
Albaania	Lazimi Fatos
Argentina	Christian Albanesi
Armeenia	Sargis Grigoryan
Austria	Christoph Liebscher
Aserbaidžaan	Gunduz Karimov
Valgevene	Alexandre Khrapoutski
Bulgaaria	Assen Alexiev
Tšehhi Vabariik	Alexander Bělohlávek, Miroslav Dubovský
Egiptus	Mohamed Abdel Wahab
Eesti	Asko Pohla
Soome	Leena Kujansuu
Gruusia	Lasha Nodia
Saksamaa	Klaus Peter Berger
Ungari	József Antal
Kazahstan	Alexander Korobeinikov
Kõrgõzstan	Nurbek Sabirov
Läti	Ziedonis Ūdris
Leedu	Ramūnas Audzevičius
Norra	Ola Haugen
Poola	Beata Gessel
Portugal	Duarte Henriques
Venemaa	Andrei Panov
Serbia	Vladimir Pavić
Slovakkia	Roman Prekop
Sloveenia	Aleš Galič
Rootsi	Carl Persson
Šveits	Philipp Habegger
Türgi	Ziya Akinci
Ukraina	Olena Perepelynska